

Doživljaj lepog: unutrašnja struktura i stimulusna ograničenja

Slobodan Marković

*Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu*

Na ovom predavanju biće izloženi i diskutovani nalazi studije u kojoj smo ispitivali doživljaj lepog različitih kategorija objekata. Sam doživljaj lepog definisali smo kao kompozit različitih dimenzija, kao što su, npr. veličanstvena, ljupka ili elegantna lepota. U seriji eksperimenata pokušali smo da specifikujemo ove dimenzije (studija 1), kao i da utvrdimo vezu izdvojenih dimenzija sa posebnim domenima vizuelne stimulacije (studija 2). U studiji 1 ispitivali smo procene 5 grupa od po 24 stimulusa (kategorije: ljudi, životinje, priroda, arhitektura i objekti) na 64 deskriptora doživljaja lepog. Stimulusi i deskriptori izdvojeni su u preliminarnim studijama. Analizom glavnih komponenti izdvojeno je devet osnovnih dimenzija (6-8 po kategoriji). Kategorije stimulusa imale su slične faktorske strukture. Fantastična, upečatljiva i skladna lepota zajedničke su svim kategorijama, elegantna, slatka, opuštajuća, magična i grandiozna lepota zajedničke su većini kategorija, dok je erotska lepota specifična samo za ljude. U studiji 2 ispitivali smo povezanost između dobijenih dimenzija i pet objektivnih svojstava: strukturna koherentnost, energija, složenost, šarenilo i veličina. Rezultati analiza varijanse i MDS-a pokazali su da (1) upečatljivu, fantastičnu, magičnu i erotsku lepotu karakteriše visoka energija, složenost i šarenilo, (2) skladna i elegantna lepota imaju visoku strukturnu koherenciju, (3) opuštajuća i slatka lepota imaju nižu energiju i složenost, (4) grandiozna lepota ima veću veličinu, koherentniju strukturu i veću energiju, dok (5) slatka lepota ima manju veličinu, manje koherentnu strukturu i nižu energiju. Predložili smo funkcionalni model u kojem smo pretpostavili da različite dimenzije lepote odražavaju zadovoljenje različitih potreba subjekata. Prema ovom modelu, harmonična, upečatljiva, elegantna i magična lepota povezane su sa različitim potrebama u vezi sa obradom informacija, fantastična lepota povezana je sa potrebom za povećanjem nagrade, dok su slatka, opuštajuća, grandiozna i erotska lepota, povezane sa različitim instinktivnim funkcijama.